

Sprawozdanie merytoryczne
z realizacji zadania pt. „Dofinansowanie działalności Pomorskiego Zespołu
Parków Krajobrazowych w zakresie ochrony przyrody
i edukacji ekologicznej” wg harmonogramu rzeczowo-finansowego
do umowy nr WFOŚ/D/723/34/2016
w okresie od 01.01.2016 do 30.06.2016

*Uczestnicy wszystkich zadań edukacyjnych Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych
zostali poinformowani o dofinansowaniu zadań ze środków Wojewódzkiego Funduszu
Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Gdańsku.*

**Pkt. 1. Dofinansowanie działalności Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych –
Park Krajobrazowy „Mierzeja Wiślana” w zakresie ochrony przyrody i edukacji
ekologicznej**

Działania podjęte w ramach zadania pn. „**Ochrona bioróżnorodności siedlisk ptaków w Parku Krajobrazowym „Mierzeja Wiślana” i jego otulinie**” ukierunkowane są na zachowanie cennych walorów przyrodniczych Parku i jego otuliny, poprzez ochronę istniejących oraz stworzenie nowych siedlisk dla ptaków.

Obserwacje przyrodnicze prowadzone w ostatnich dziesięcioleciach na potrzeby stworzenia projektu planu ochrony Parku dowodzą, że obszar Parku Krajobrazowego „Mierzeja Wiślana” i jego otuliny jest szczególnie cenny dla ptaków — dotychczas odnotowano tutaj obecność 236 gatunków. Duże znaczenie dla awifauny ma różnorodność siedlisk i różnorodność biotopów – jakie wciąż występują na terenach Mierzei Wiślanej i Żuław Wiślanych – wchodzących w skład tej formy ochrony przyrody. Niestety, nawet tu zaznaczają się zmiany w dotychczasowym krajobrazie naturalnym i półnaturalnym (agrarnym uwarunkowanym kulturowo), wynikające z rozwoju rolnictwa (w szczególności tendencji do upraw monokulturowych, zanikaniu łąk) oraz nasilającego się ruchu turystycznego i wciąż trudnymi do wyeliminowania jego skutkami w postaci zanieczyszczeń wprowadzanych do środowiska, wydeptywania roślinności i ograniczania ostoi zwierząt. Wynikiem tego jest zanikanie siedlisk i biotopów różnych gatunków zwierząt, w tym ptaków oraz roślin.

W odpowiedzi na negatywne tendencje do zmian w sposobie użytkowania gruntów, powodujących zagrożenie dla zachowania siedlisk istotnych dla ptaków Park Krajobrazowy „Mierzeja Wiślana” dokłada wszelkich starań, aby zachować najcenniejsze elementy krajobrazu charakterystyczne dla Mierzei Wiślanej i Żuław Wiślanych.

Duży wpływ na walory krajobrazowe i przyrodnicze Mierzei Wiślanej mają przylegające do niej na odcinku „lądowym” Żuławy Wiślane, tworzące z Mierzeją nierozłączną całość – dla fauny są to wspólne biotopy dla fauny i gwarancja zachowania ciągłości siedlisk, żerowisk, miejsc lęgowych i miejsc odpoczynku szczególnie dla tutejszej awifauny. Od lat Park

Krajobrazowy „Mierzeja Wiślana” edukuje mieszkańców i turystów, wskazując dobre praktyki, które przyczyniają się do ochrony najcenniejszych siedlisk, utrzymywaniu ich bioróżnorodności oraz inicjuje tworzenie nowych miejsc, w celu poprawy sytuacji ptaków i innych zwierząt.

W działaniach Parku znalazła się m.in. czynna ochrona oczek wodnych i niewielkich ostoi dla ptaków, jako odpowiedź na wyniki obserwacji własnych prowadzonych od kilku lat przez pracowników Parku. W okresie wczesnej wiosny i jesieni żuławska część otuliny Parku służy jako miejsce odpoczynku dla licznych stad gęsi, a na okolicznych wodach licznie występują różne gatunki z grupy ptaków wodno-błotnych. Wiele z nich koncentruje się w rejonie zagłębienia terenu w otoczeniu łąkowym, które dzięki dofinansowaniu ze strony WFOŚiGW w Gdańsku zostało pogłębione i jest nawadniane w miarę potrzeb. Jego położenie ma bardzo duże znaczenie dla lokalnej awifauny, ponieważ umożliwia ono ptakom żerowanie zarówno w momentach wysokiego stanu wód na Zalewie Wiślanym, jak i w okresie suszy. Miejsce to służy zarówno jako żerowisko i wodopój oraz kąpielisko i jest to jedyne tego typu miejsce we wschodniej części otuliny parku, gdyż podobne zagłębienia osuszane są przez rolników w celu zagospodarowania jak największego areału pod uprawy.

W bieżącym roku Park kontynuował również działania ochronne na zbiorniku wodnym w sąsiedztwie miejscowości Płonina. W styczniu ub. roku dzięki dofinansowaniu ze środków WFOŚiGW w Gdańsku wymodelowano południowy brzeg obiektu. Po wykonaniu prac zbiornik odzyskał dawną atrakcyjność jako miejsce gniazdowania łabędzi niemych i wodopój dla innych ptaków, zwłaszcza licznie gniazdujących w pobliskich wierzbach wróblowatych. W roku 2016 w ramach zadania zainstalowano tu kosze łęgowe dla kaczek, w celu poprawy sukcesu łęgowego i ochrony ich gniazd przed drapieżnikami. Prace prowadzone były we współpracy z Państwową Strażą Rybacką w Gdańsku Posterunek w Malborku.

Wczesną wiosną kontynuowane były również prace w zadrzewieniach śródpolnych, tworzonych przez pracowników Parku od kilku lat. Wspólnie z pracownikami pozostałych jednostek PZPK przeprowadzono zabiegi pielęgnacyjne polegające na ogłowieniu kilkuset młodych wierzb. Prace tego typu są niezbędne, gdyż z wiekiem grube konary nabierają ciężaru i powodują rozłamywanie się pnia. W wyniku systematycznego ścinania pędów na stałej wysokości, tworzy się charakterystyczna "głowa wierzbowa" – zgrubienie z licznymi dziuplami i szczelinami, zamieszkiwane przez wiele gatunków ptaków. Należą do nich dziuplaki i półdziuplaki, takie jak pospolite sikory, mazurki, pleszki, szpaki, kawki, pliszki, a także coraz rzadsze: dudki, pójdzki, puszczyki. Starsze, głowiaste wierzby są również ostojami interesującej entomofauny oraz myko- i lichenobioty. Z części pozyskanych konarów wycięto żywokoły, które zostały posadzone w kolejnych szpalerach lub jako uzupełnienie ubytków w już istniejących (w sumie 50 szt.), a niektóre cienkie gałęzie pozostawiono dla zwierząt – głównie saren i zajęcy, jako uzupełnienie bazy pokarmowej. Pozostałości zrębakowano. W kolejnym etapie prac do remiz śródpolnych i w sąsiedztwie szpalerów wierzbowych wprowadzono sadzonki drzew i krzewów owocowych (w tym kilku starych odmian jabłoni – zgodnie z harmonogramem WFOŚ zakupiono 160 szt. drzew i krzewów). Sadzonki wzmocniono palikami i zabezpieczono osłonkami przed zgryzaniem przez zwierzynę i silnym wiatrem. Jak co roku prowadzone były również systematyczne kontrole nasadzeń, a także wykoszenie roślinności towarzyszącej, zagłuszającej sadzonki. W związku z realizacją ww.

zabiegów pielęgnacyjnych zakupiono paliwo do quada z kosiarką oraz osprzęt do piły.

Prace prowadzone w ramach tej składowej zadania rozpoczęte zostały w 2008 r., i jak wynika z obserwacji własnych pracowników Parku, przyniosły efekty w postaci znacznego zwiększenia stopnia zadrzewień, tworzących wiele dogodnych miejsc dla bytowania ptaków. Szpalery wierzbowe oraz remizy, jako izolowane wyspy bioróżnorodności w krajobrazie agrarnym, stanowią miejsce koncentracji licznych gatunków roślin i zwierząt, w szczególności ptaków, które w odlesionym krajobrazie rolniczym znajdują schronienie oraz pożywienie. Zgodnie ze swoim przeznaczeniem nasadzenia pasmowe stanowią też lokalne korytarze ekologiczne, którymi bezpiecznie migrują różnorodne gatunki roślin i zwierząt. Realizacja zadania w tym zakresie przynosi również pożądane efekty w postaci wzrostu zainteresowania działaniami tego typu wśród lokalnej społeczności. Rolnicy są zainteresowani, aby na ich gruntach również znalazły się zadrzewienia, dostrzegając ich dobroczynny wpływ na otoczenie (poprawa czystości powietrza i środowiska, ochrona gruntów uprawnych przed wiatrami i erozją, regulacja stosunków wodnych na polach, żyzna ściółka drzew liściastych) i dokonują nasadzeń. Dzięki ciągłości projektu propagowane są dobre praktyki gospodarki rolnej przyjaznej środowisku przyrodniczemu.

W ramach poszerzenia dostępu do informacyjnej o zadaniu, podczas wiosennej edycji kampanii „Chroń przyrodę dla siebie i przyszłych pokoleń” odbyły się akcje porządkowe z udziałem mieszkańców terenu Parku i otuliny. W marcu br. pracownicy Parku we współpracy z przedstawicielami Błękitnego Patrolu WWF, Urzędu Morskiego w Gdyni i Urzędu Gminy Stegna oraz mieszkańcami Mikoszewa i Jantaru zorganizowali akcję sprzątania rezerwatu przyrody „Mewia Łacha” i okolic. W akcji wzięło udział ponad 25 osób usuwając z plaż, wydm oraz obszarów leśnych 50 worków odpadów. Akcja była możliwa dzięki dofinansowaniu WFOŚiGW w Gdańsku, gdzie zgodnie z harmonogramem opłacono wywóz kontenerów z nieczystościami oraz zakupiono rękawice i worki. W efekcie prac oczyszczono plażę i jej zaplecze przed rozpoczęciem sezonu łęgowego. Zalegające odpady nanoszone przez prądy morskie i deponowane na plaży stanowiłyby zagrożenie dla bytujących tam ptaków oraz pogarszały stan chronionego siedliska przyrodniczego 1210 Kidzina na brzegu morskim. Działanie to w pełni wpisywało się w aktualne zadania ochronne Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku dla rezerwatu. Ponadto w ramach kampanii pracownicy Parku wspólnie z młodzieżą sprząkali okolice zadrzewień i szuwarów w otulinie Parku.

Edukacyjny charakter miał również VI Jubileuszowy Rajd Pieszy „Szlakami Mierzei Wiślanej – Krajobrazy Mierzei”, przygotowany we współpracy z Nadleśnictwem Elbląg oraz PTTK Oddziałem Ziemi Elbląskiej, dofinansowany ze środków WFOŚiGW w Gdańsku. Uczestnicy Rajdu podczas 7 km trasy zapoznali się z przedmiotami ochrony obszarów Natura 2000 Zalew Wiślany PLB280010 oraz Zalew Wiślany i Mierzeja Wiślana PLH280007. Pracownicy Parku zaprezentowali piechurom strefowy układ siedlisk występujących w najdalej wysuniętej na wschód części Parku – począwszy od strefy nadzalewowej i szuwarów (elementy chronionego siedliska przyrodniczego 1150 Laguny przybrzeżne), poprzez unikatowe klify nadzalewowe, siedliska leśne (2180 Lasy mieszane i bory na wydmach nadmorskich), kompleks siedlisk przyrodniczych brzegu morskiego (1210 Kidzina na brzegu morskim, 2110 Inicjalne stadia nadmorskich wydm białych, 2120 Nadmorskie wydmy białe, 2130 Nadmorskie wydmy szare) oraz specyficzne drzewostany na kompleksie najwyższych

utrwalonych europejskich wydm – Wielbłądzim Garbie. Organizacja takiej trasy była możliwa dzięki dofinansowaniu transportu ze środków WFOŚiGW w Gdańsku. Na zakończenie przeprowadzono konkurs sprawdzający zdobyte wiadomości i przy ognisku wręczono nagrody: książki i gry planszowe oraz drobne rekwizyty promujące PKMW. Tak zorganizowana forma promocji walorów Parku jest bardzo pozytywnie odbierana przez mieszkańców zainteresowanych poznaniem bogactwa przyrodniczego najbliższej okolicy.

Dopełnieniem wszystkich działań podejmowanych przez pracowników Parku jest edukacja ekologiczna. Składają się na nią przede wszystkim spotkania z dziećmi, młodzieżą oraz dorosłymi – zarówno kameralne jak i terenowe. Należą do nich prelekcje, pogadanki oraz warsztaty, dające możliwość poznania konkretnych zagadnień kluczowych dla ochrony przyrody regionu. Po zajęciach pracownicy Parku nagradzają najaktywniejsze osoby drobnymi gadżetami. W tym roku dzięki dofinansowaniu WFOŚiGW w Gdańsku wykonano edukacyjne karty typu Domino prezentujące kilkanaście wybranych gatunków ptaków występujących na terenie Parku i jego otuliny oraz puzzle promujące projekt. Rozdawane w formie drobnych nagród w organizowanych przez Park konkursach oraz mini konkursach wiedzy o Parku na stoiskach promocyjnych jednostki, wzbudzają zainteresowanie przyrodą, co stanowi bez wątpienia pierwszy krok do zrozumienia mechanizmów bioróżnorodności dzięki którym ona funkcjonuje. Na potrzeby prowadzenia zajęć z wykorzystaniem prezentacji i filmów zakupiono przenośny ekran oraz materiały biurowe niezbędne do przygotowania kart pracy, dyplomów, itp. W trosce o wysoki poziom merytoryczny pracowników Parku zakupiono również do książki biblioteki Parku.

Z roku na rok Park Krajobrazowy „Mierzeja Wiślana” staje się coraz bardziej zauważalny i jest jedną z wiodących instytucji, które prowadzą edukację ekologiczną w regionie. Pracownicy Parku wykorzystują każdą możliwą okazję do zaprezentowania walorów obszaru oraz problematyki ochrony wartości przyrodniczych i kulturowych. Duże możliwości w tym zakresie dają imprezy plenerowe – pikniki, festyny, dożynki, itp. Odpowiednio zaaranżowane stoiska, przyciągają uwagę i dają okazję do nawiązania dialogu w tematyce sytuacji gatunków roślin i zwierząt w regionie oraz wpływu człowieka na środowisko. Na potrzeby realizacji mobilnej makiety prezentowanej na stoisku Parku zakupiono siatkę maskującą i sztuczne trawy oraz kwiaty. Wykonano 2 banery w postaci ścianki namiotu, promujące walory przyrodnicze, w oparciu o realizowane projekty i stanowiące doskonałą pomoc dydaktyczną, dopełniającą całość ekspozycji stoiska. Bazę pomocy dydaktycznych wzbogacono również edukacyjną grą planszową „Poznaj Park Krajobrazowy Mierzeja Wiślana”. Do obsługi stoiska zgodnie z harmonogramem WFOŚiGW w Gdańsku zakupiono również składane krzesła i ławki, stół oraz siedziska, które umożliwią prowadzenie zajęć z kartami pracy i pomocami edukacyjnymi. Zakupiono również plandeki przeciwdeszczowe, które umożliwią pracę w plenerze w trudniejszych warunkach pogodowych. Stworzyło to dodatkową przestrzeń, której często brakowało z powodu małego rozmiaru namiotu.

W ramach szeroko pojętej edukacji ekologicznej, w celu większej aktywizacji społeczeństwa i zwrócenia uwagi na problematykę stanu zbiorników wodnych w regionie przeprowadzono również konkurs plastyczny – „Gdzie woda, tam życie”. Konkurs skierowany

został do uczniów wszystkich placówek oświatowych oraz podopiecznych Warsztatów Terapii Zajęciowych, świetlic i bibliotek z terenu Parku i jego strefy ochronnej oraz pozostałej części powiatu nowodworskiego. Zadaniem uczestników było ukazanie bogactwa gatunkowego roślin i zwierząt związanych ze środowiskiem wodnym. Konkurs spotkał się z ogromnym zainteresowaniem i napłynęło 146 prac. Ze środków WFOŚiGW zakupiono dla laureatów i autorów wyróżnionych prac nagrody rzeczowe w postaci drobnego sprzętu turystycznego, książek o tematyce przyrodniczej oraz materiałów plastycznych. Nagrodzone i wyróżnione prace posłużyły do stworzenia w siedzibie Parku wystawy promującej zbiorniki wodne. Na podsumowaniu konkursu odbyła się prelekcja poświęcona dotychczas przeprowadzonym działaniom w ramach ochrony zbiorników na terenie otuliny Parku.

Z początkiem roku zaczęły się również pierwsze interwencje do zwierząt: osłabionych bobrów, które przewożono z plaż Krynicy Morskiej w okolice Mikoszewa oraz łabędzi, bocianów i kormoranów. Ptaki znajdowały u nas chwilowe schronienie i opiekę. Jak dotychczas na potrzeby interwencji na bieżąco zakupywane było paliwo. Opłacono również opiekę weterynaryjną dla sarny, której rekonwalescencja zakończyła się sukcesem.

Ponadto pracownicy Parku promują działania w ramach zadania dzięki artykułom w mediach i na stronie internetowej oraz portalu społecznościowym, edukując tym samym społeczeństwo w kontekście rangi oraz znaczenia przyrody w życiu człowieka ze wskazaniem właściwych postaw i metod ochrony.

Pkt. 2. Dofinansowanie działalności Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych – Trójmiejski Park Krajobrazowy w zakresie ochrony przyrody i edukacji ekologicznej

Ochrona parkowej populacji gągoła poprzez zwiększenie liczby potencjalnych i bezpiecznych miejsc do gniazdowania.

Realizacja zadania rozłożona na cały rok. W kwietniu 2016 r. wykonano kontrolę populacji lęgowej gągoła w północnym kompleksie TPK. Zebrane dane pozwoliły oszacować lęgową populację gągoła na 7-11 par. We wrześniu i październiku planowana jest realizacja drugiej części zadania - rozwieszanie budek lęgowych dla gągoła w północnym kompleksie TPK.

Kanalizacja ruchu turystycznego w ramach realizacji koncepcji tworzenia strefy buforowej TPK . Renowacja oznakowania informacyjnego obiektów cennych przyrodniczo w TPK (szlaków pieszych, ścieżek rowerowych, rezerwatów przyrody, użytków ekologicznych, pomników przyrody)

W okresie wiosennym wykonano przegląd stanu technicznego tablic rezerwatów, ścieżek rowerowych i dydaktycznych oraz tablic granic parku. wykonano remont oznakowania parku - naprawiono i wymieniono częściowo oznakowanie granic parku, rezerwatów przyrody i ścieżki rowerowej (niebieskiej) Gdańsk- Gdynia –Wejherowo. Prace zakończono w czerwcu 2016 roku.

Kwartalnik dla młodzieży - „Gawron”

Przygotowano dwa pierwsze numery kwartalnika „Gawron”. Kwartalnik dostępny jest od 2014

roku w wersji elektronicznej na stronach internetowych Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego. Pracownicy PZPK w ramach pracy własnej piszą artykuły, wykonują zdjęcia, redagują i przygotowują teksty. Redagujący czasopismo starają się poruszać szeroki zakres tematów z dziedziny ochrony środowiska i przyrody jak: gospodarka odpadami, formy ochrony przyrody w Polsce czy też zagadnienia związane z ochroną gatunkową roślin i zwierząt. W kwartalniku odnotowuje się najnowsze odkrycia przyrodnicze, a także popularyzuje turystykę aktywną poprzez upowszechnianie informacji o ścieżkach dydaktycznych, trasach rowerowych i wędrówkach przyrodniczych. Kwartalnik zawiera również artykuły osób współpracujących z innymi parków krajobrazowych i narodowych, a także środowiska przyrodników.

Roczny cykl imprez przyrodniczo-edukacyjnych promujących walory przyrodnicze TPK w tym organizacja imprez ekologicznych i zajęć dydaktycznych.

W ramach działalności TPK realizowany był cykl imprez edukacyjnych skierowanych do szerokiego kręgu odbiorców: młodzieży szkolnej, przewodników, nauczycieli, turystów odwiedzających park i innych osób zainteresowanych przyrodą TPK.

W I półroczu 2016 roku były to:

Konkurs wiedzy o Trójmiejskim Parku Krajobrazowym

Konkurs został przygotowany pod hasłem –„Chrońmy przyrodę w Lasach Oliwskich (TPK) rezerwaty przyrody, użytki ekologiczne i pomniki przyrody” . Tematem konkursu była ochrona najcenniejsze przyrodniczo fragmenty Lasów Oliwskich. Finał konkursu odbył się w dniu 22 kwietnia 2015 roku w Szkole Podstawowej z Oddziałami Integracyjnymi nr 8 im. Jana Matejki w Sopocie.

Był on kontynuacją konkursów poświęconych TPK organizowanych od kilku lat we współpracy z SP 8 w Sopocie.

Celem organizowanych corocznie konkursów jest rozszerzenie wiedzy przyrodniczej i wzbudzenie zainteresowań wśród uczniów szkół Trójmiasta.

Konkurs skierowany był do uczniów starszych klas szkół podstawowych oraz pierwszych gimnazjów i składał się z części pisemnej oraz części ustnej połączonej z pisemną poświęconą szczegółowym informacjom na temat rezerwatów przyrody, użytków ekologicznych i pomników przyrody w Lasach Oliwskich. Do konkursu zgłosili się uczniowie z dziesięciu placówek edukacyjnych Trójmiasta.

W skład komisji konkursowej weszli nauczyciele oraz przedstawiciel parku. Lista laureatów konkursu została zamieszczona na stronie internetowej Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego.

Zajęcia przyrodniczo-edukacyjne (zakup materiałów dydaktycznych, art. papierniczych, koszty obsługi sprzętu komputerowego).

Z posiadanych środków zostały pokryte koszty zakupu materiałów papierniczych i eksploatacji sprzętu komputerowego na potrzeby prowadzonej edukacji ekologicznej wśród młodzieży trójmiejskich szkół.

Imprezy turystyczno-ekologiczne na terenie TPK (imprezy, których współorganizatorem był

TPK bądź w nich uczestniczył) w I półroczu 2016 r.

- Międzyszkolny Konkurs Fotograficzny „Oliwa” – prace organizacyjne i podsumowanie kolejnej edycji konkursu
- Międzyszkolny Projekt Ekologiczny „Trójmiasto – przyroda i zagrożenia” – partnerstwo i współpraca ze Szkołą Podstawową nr 17 w Gdańsku
- Międzyszkolny konkurs „Chrońmy przyrodę w Lasach Oliwskich (TPK)-rezerwy przyrody, użytki ekologiczne i pomniki przyrody” – partnerstwo i współpraca ze Szkołą Podstawową nr 8 w Sopocie
- Cykl imprez organizowanych przez oddziały PTTK w tym, między innymi Ogólnopolski Konkurs „Poznajemy Ojcowiznę”
- Cykl imprez organizowanych przez Studenckie Koło Przewodników Turystycznych i inne kluby turystyczne
- Współpraca i ufundowanie nagród w Przeglądzie Piosenki Ekologicznej w Przyjaźni
- Współpraca i udział w komisji konkursowej XIII Gminnego Turnieju Ekologicznego „Jesteśmy EKO” w Szemudzie
- Patronat nad imprezami organizowanymi przez Pomorski Klub Orientacji „Harpagan”
- Stała współpraca z Radą Osiedla Oliwa, Sopockim Centrum Wolontariatu i Stowarzyszeniem na Drodze Ekspresji – udział w spotkaniach projektach i imprezach
- Stała współpraca z Samorządową Szkołą Podstawową nr 8 w Sopocie (w tym prowadzenie zajęć przyrodniczych na obszarze Parku)
- Cykl spotkań w dotyczących współpracy wydawniczej i edukacyjnej – współpraca z Miejskim Ogrodem Zoologicznym „Wybrzeża”.
- Współpraca z organizatorami Marszu Familijnego po TPK organizowanego w ramach Festynu Rodzinnego przez Radę Dzielnicy VII Dwór
- Udział w imprezie „Gdyński Magiel Twórczy” – organizator MOPS Gdynia (prelekcja i konkursy ekologiczne)
- Udział w cyklu imprez z okazji Dnia Ziemi (wycieczki w Dolinie Samborowo, udział w jury konkursów plastycznych, konkursie wiedzy przyrodnicze z pogadanką (Centrum Handlowe Przymorze) oraz Dnia Wiosny
- Współpraca z Gimnazjum nr 13 w Gdyni w ramach projektu edukacyjnego
- Współpraca z Komitetem Organizacyjnym Olimpiady Biologicznej
- Współpraca organizacyjna i udział w plenerowej akcji edukacyjnej „Bioróżnorodność – poznaj by zachować”
- Zajęcia terenowe dla osób starszych i niepełnosprawnych – współpraca z Uniwersytetem III Wieku w Gdańsku i Wejherowie oraz Komisją Turystyki Niepełnosprawnych PTTK
- Udział w innych imprezach i festynach
- Akcja „Drzewko za oponę”

Zajęcia terenowe, których organizatorem (lub współorganizatorem) był TPK

	2016-I półrocze	Liczba uczestników
Wycieczki dla młodzieży szkolnej i różnych organizacji po TPK	8	ok 350 osób
Konkursy - współpraca i nagrody	12	ok 1500
Prelekcje w szkołach i siedzibach organizacji	8	ok 700
Spotkania z młodzieżą w siedzibie parku - prelekcje i przewodnictwo na ścieżce dydaktycznej	7	ok 300
Audycje radiowe i programy telewizyjne	7	Słuchacze
Imprezy masowe - własne oraz te, w których uczestniczyli pracownicy parku	4	ok 5000

Informacja o działaniach edukacyjnych parku znajdują się na stronie internetowej, część imprez ogłaszana jest na łamach prasy i w audycjach radiowych. Informacje o parku i logo parku umieszczane są także na materiałach organizatorów.

Ochrona płazów w TPK

W ramach działań z zakresu ochrony czynnej płazów na terenie Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego, na czas wiosennej masowej migracji płazów do miejsc rozrodu ustawione zostały dwa okresowe płotki ochronno-naprowadzające:

- jeden na terenie osiedla Sokółka I w Gdyni, w strefie styku osiedla i lasu, równoległe do ul. F. Sokoła – płotek o długości ok. 100 metrów,
- drugi przy północnym krańcu jeziora Wyspowo, przy drodze Nowy Dwór Wejherowski – Gniewowo – płotek o długości ok. 150 metrów.

W miejscach tych we wcześniejszych latach obserwowana była wysoka śmiertelność płazów, zwłaszcza ropuchy szarej (*Bufo bufo*).

Pracownicy TPK dokonali także naprawy i wzmocnienia trzeciego płotka zabezpieczającego, przymocowanego na stałe do ogrodzenia osiedla Fort Forest w Gdyni.

Do płotków przymocowano plansze z informacją o celu wykonanego zabezpieczenia.

Płotek na osiedlu Sokółka I wyposażony został w wiaderka do zbierania płazów. Celem ustawienia płotka było powstrzymanie płazów przed wtargnięciem na ulice i parkingi osiedla. W okresie 24.03-12.04.2015 r. pracownicy Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego: Dariusz Ożarowski, Agnieszka Kowalewska oraz wolontariusze: Tomasz Narczyński, Joanna Bejm i Bohdan Kowalewski dokonywali codziennych kontroli płotka. W trakcie kontroli przenoszono zgromadzone w wiadrach płazy do pobliskich zbiorników wodnych. Dodatkowo, osobniki, które zgromadziły się przy płotku (nie wpadły do wiaderek) były chwywane, wkładane do wiaderek i przenoszone w bezpośrednie sąsiedztwo zbiorników wodnych. Przenoszono także płazy znalezione na jezdni, parkingach i chodnikach w obrębie osiedla.

W sumie przeniesionych zostało około 400 osobników ropuchy szarej (*Bufo bufo*), 6 żab trawnych (*Rana temporaria*) oraz 3 żaby moczarowe (*Rana arvalis*).

Płotek przy jeziorze Wyspowo miał stanowić zabezpieczenie przed wtargnięciem płazów na

drogę i jednocześnie nakierowywać je do istniejącego przepustu pod drogą, umożliwiając im bezpieczne dotarcie do jeziora. Nie wymagał codziennych kontroli, jednak ze względu, m.in. na konieczność dokonywania drobnych napraw wykonanego zabezpieczenia, kontrole płotka były wykonywane w odstępach 2,3 – dniowych, w terminie od 15.03 do 26.04.2016 r. W trakcie kontroli zaangażowani w ochronę płazów wolontariusze, przy współpracy pracowników TPK, przynosili zatrzymane przy płotku płazy, odnotowując liczbę osobników należących do poszczególnych gatunków. Pozwoliło to na lepsze poznanie różnorodności płazów w tym rejonie. Dodatkowo wyłapywano i przenoszono płazy znajdujące na drogach gruntowych w pobliżu płotka. Łącznie przeniesionych zostało 711 ropuch szarych, 40 żab trawnych i 87 moczarowych, 156 osobników traszki zwyczajnej (*Lissotriton vulgaris*) i 11 traszek grzebieniastych (*Triturus cristatus*).

Ze względu na obecność traszek w Wyspowie, potwierdzoną obserwacjami z lat ubiegłych oraz wynikami ubiegłorocznej inwentaryzacji, w bieżącym roku zmodyfikowano nieco typ płotka. Zmieniony został materiał, z którego wykonywany był płotek (z siatki o drobnym oczku na geotkaninę). Miało to utrudnić traszkom wspinanie się po płotku i tym samym ograniczyć przedostawanie się tych płazów na drogę. Jako dodatkowe zabezpieczenie na górnej krawędzi płotka zastosowano nawis.

W trakcie kontroli obydwu płotków odnotowywano również liczbę martwych płazów, znalezionych na drogach w zasięgu działania wykonanych zabezpieczeń. Uzyskane dane świadczą o wysokiej efektywności wykonanych zabezpieczeń.

W celu popularyzacji wiedzy na temat płazów, zwłaszcza wśród najmłodszych mieszkańców Trójmiasta, pracownicy TPK opracowali folder pt. „Zaprzyjaźnij się z płazami”. Folder jest nieodpłatnie rozdawany m.in. w trakcie edukacyjnych imprez plenerowych.

Prowadzone były także zajęcia dydaktyczne, których tematyka obejmowała między innymi zagadnienia różnorodności płazów i konieczności ich ochrony.

Wyniki działań Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego na rzecz ochrony płazów, prowadzonych od 2012 roku, zostały zaprezentowane w formie posteru na konferencji pt. „Płazy – znaczenie, zagrożenia i ochrona”, zorganizowanej przez Stowarzyszenie "Człowiek i Przyroda" oraz Wigierski Park Narodowy w dniach 1-3 czerwca 2016 r.

Ponadto na zlecenie Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego w południowym kompleksie TPK prowadzona jest inwentaryzacja traszki grzebieniastej. Celem inwentaryzacji jest zbadanie rozmieszczenia i liczebności tego gatunku w Parku, rozpoznanie ewentualnych zagrożeń i zaproponowanie działań ochronnych.

Uczestnictwo w konferencjach i szkoleniach

Pracownicy TPK w celu podniesienia swych kwalifikacji zawodowych uczestniczyli w szkoleniach i konferencjach z zakresu ochrony przyrody min: botanicznych, herpetologicznych, ornitologicznych.

Udział w konferencjach, warsztatach i szkoleniach w 2016 roku

- a) 10-11 marca 2016 – szkolenie z zakresu wykorzystania technologii GIS w ochronie przyrody, Błękitna Szkoła, Władysławowo
- b) 8-10 kwietnia 2016 – wiosenna Sesja Klubu Przyrodników pt. „Rezerваты przyrody – czas na comeback!”, Karpacz
- c) 21-22 kwietnia 2016 – szkolenie ornitologiczne z dzięcioła czarnego – biologia, ekologia, ochrona i monitoring, Zaborski Park Krajobrazowy, Charzykowy
- d) 5-6 maja 2016 – szkolenie z zaawansowanej diagnostyki drzew, organizowane przez Stowarzyszenie Eko-Inicjatywa, Benowo
- e) 1-3 czerwca 2016 – konferencja pt. „Płazy – znaczenie, zagrożenia i ochrona”, zorganizowana przez Stowarzyszenie "Człowiek i Przyroda" i Wigierski Park Narodowy Gawrych Ruda
(prezentacja posteru pt. „Czynna ochrona płazów w Trójmiejskim Parku Krajobrazowym)
- f) 9 czerwca 2016 – konferencja pt. „Trójmiejskie lasy - rozmawiajmy o przyszłości”, Dom Technika NOT, Gdańsk
- g) 21 czerwca 2016 – konferencja zamykająca projekt pt. „Czynna ochrona raka szlachetnego w jeziorach Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych”, Urząd Marszałkowski w Gdańsku

Pkt. 3. Dofinansowanie działalności Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych – Nadmorski Park Krajobrazowy w zakresie ochrony przyrody i edukacji ekologicznej

Nadmorski Park Krajobrazowy w ramach dofinansowania działalności przez WFOŚiGW w Gdańsku, zrealizował w I połowie 2016 r. następujące zadania z zakresu ochrony przyrody i edukacji ekologicznej:

Przeprowadzono inwentaryzację sów leśnych w lasach będących w zarządzie Nadleśnictwa Choczewo i Wejherowo. Inwentaryzowano gatunki sów leśnych - sóweczkę, włośchatkę, uszatkę i puszczyka. Tegoroczna inwentaryzacja była kontynuacją i poszerzeniem działań prowadzonych w ubiegłym roku. W pracach wraz z pracownikami Parku, udział wzięli pracownik Nadleśnictwa Choczewo, oraz ornitolodzy z Akcji Bałtyckiej. W trakcie badań terenowych polegających na stymulacji głosowej sów i nasłuchach stwierdzono obecność 11 puszczyków (w tym 6 odzywających się samców), 1 samca włośchatki oraz pary lęgowej uszatek z 3 podlotami.

W ramach ochrony leśnych gatunków ptaków wywieszono 91 budek lęgowych różnego typu (dla półdziuplaków, szpaków, sikor i pełzaczy). Jesienią we współpracy z Nadleśnictwem Choczewo w wybranych miejscach powieszono zostaną 4 budki dla puszczyka oraz włośchatki. Planowane jest również stworzenie przy siedzibie NPK edukacyjnej galerii budek lęgowych dla ptaków.

Zakupiono kosze lęgowych dla kaczek i materiały do ich instalacji oraz wystawiono część koszy w szuwarze trzcinowym Zatoki Puckiej. Wykonano inwentaryzację ptaków lęgowych na obszarze szuwaru trzcinowego nad wodami Zatoki Puckiej oraz nad rzekami Płutnicą, Piaśnicą, Karwianką i Czarną Wodą. Inwentaryzacja została wykonana przy pomocy łodzi od strony Zatoki Puckiej oraz na transektach pieszych wzdłuż rzek. Odnotowano lęgowe ohary, cyraneczki, krakwy, krzyżówki, łabędzie nieme, łyski, błotniaki stawowe, zimorodki i pliszki górskie, a na łąkach w pobliżu trzcinowisk żurawie, krwawodzioby i czajki. Część z powyższych gatunków (ohar, błotniak stawowy, bielik, czapla biała, zimorodek i gąsiorek) chroniona jest na podstawie Załącznika I Dyrektywy Ptasiej. Podczas inwentaryzacji dokonano kontroli skuteczności wykorzystania wystawionych koszy lęgowych dla kaczek.

W celu wykonywania działalności w zakresie ochrony przyrody zakupiono paliwo do samochodu służbowego m.in. w celu inwentaryzacji i monitoringu terenów szczególnie narażonych na presję turystyczną i inwestycyjną - brzeg Zatoki Puckiej, tereny kempingów na Półwyspie Helskim, Rewa, „Kaczy Winkiel”. Przeprowadzony został, wzorem lat ubiegłych, coroczny monitoring strefy brzegowej Zatoki Puckiej na wysokości pól kempingowych na Półwyspie Helskim, w celu określenia stopnia antropopresji w strefie brzegowej, zgodności użytkowania terenu z przepisami z zakresu ochrony przyrody, zagospodarowania przestrzennego i prawa wodnego. Pracownicy NPK brali udział w oględzinach terenu w postępowaniach administracyjnych, rutynowych patrolach terenowych oraz interwencjach w sprawach zagrożeń dla środowiska przyrodniczego.

Zakończono zimowanie mikołajków nadmorskich, wystawiono sadzonki na specjalnie do tego celu zbudowane stelaże, zapewniając im warunki bytowania w okresie wegetacyjnym. Rozpoczęto tegoroczny monitoring i ochronę istniejących stanowisk mikołajka nadmorskiego i innych cennych gatunków związanych z wybrzeżami morskimi.

Zakupiono profesjonalny rejestrator dźwięków, dostosowany do zakresu dźwięków wydawanych przez ptaki. Rejestrator wykorzystywany jest do dokumentowania obserwacji gatunków ptaków. Nagrania używane będą w podczas zajęć edukacyjnych (np. podczas prezentacji przyrodniczych).

Zakupiono 700 sztuk map turystycznych o Nadmorskim Parku Krajobrazowym. Mapy mają wartość edukacyjną oraz promocyjną, przydatne będą podczas planowania wycieczek po Parku. Mapy rozdawane będą m.in. podczas pikników i akcji edukacyjnych.

Przeprowadzono konkurs przyrodniczy „Zaproś ptaki do szkoły”, podczas którego pracownicy Nadmorskiego Parku Krajobrazowego przedstawili zajęcia dotyczące zasad prawidłowego dokarmiania ptaków. W zajęciach, które odbyły się w 12 szkołach z powiatu puckiego, wzięło udział blisko 300 uczniów z klas 1-6. Dla pierwszych trzech miejsc w ramach nagrody zorganizowano wycieczkę do Akwarium Gdyńskiego. Wyróżnionym szkołom przekazano ciekawe ptasie upominki: grę memo „Ptaki” oraz książkę „Andrzej Kruszewicz opowiada o ptakach”, dzięki którym młodzi przyrodnicy będą mogli dalej rozwijać swoją pasję. Wszystkie spośród otrzymanych przez nas sprawozdań prezentowały bardzo wysoki poziom, były oryginalne, włożono w nie dużo czasu i pracy. Postanowiliśmy nagrodzić wszystkie dzieci biorące udział w konkursie – każdy z uczestników w zależności od wieku otrzymał kolorowaną „Ptaki” lub zeszyt edukacyjny „Ptaki lasów”.

Zorganizowano dwie wycieczki w ramach projektu „Nadmorski Klub Przyrodnika”:

- wycieczka „Przyrodniczy Półwysep Helski” - do rezerwatu „Helskie Wydmy” oraz do obozu ornitologicznego Akcji Bałtyckiej w Kuźnicy. W obozie uczestnicy zobaczyli jak wygląda obchód do sieci ornitologicznych oraz przyglądali się procesowi obrączkowania ptaków. Młodszy wycieczkowicze wzięli udział w grze terenowej „Wędruj z rudzikiem”. Podczas ogniska z poczęstunkiem, uczestnicy mieli okazję do wzięcia udziału w quizie z nagrodami. Każdy otrzymał torbę z materiałami promocyjnymi Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych.

- wycieczka „Rejs edukacyjny kutrem po Zatoce”, podczas której uczestnicy wzięli udział w prelekcjach o Bałtyku oraz połowach organizmów z dna Zatoki Puckiej.

W wycieczkach, cieszących się dużym zainteresowaniem mieszkańców powiatu puckiego, wzięło udział blisko 70 osób.

Pracownicy NPK uczestniczyli w akcjach i festynach edukacyjnych:

- W nocy z 10 na 11 maja odbyła się Nocy Sów w Kuźnicy, organizowana przez Fundację Akcja Bałtycka i współorganizowanie przez NPK. Wydarzenie rozpoczęło się warsztatami rękodzielniczymi. Po zachodzie słońca rozpoczęło się kontrolowanie sówich sieci oraz przedstawiono prezentację o zwyczajach tych nocnych ptaków.

- W dniach 14-15 maja Nadmorski Park Krajobrazowy i Błękitna Szkoła uczestniczyły w pikniku edukacyjnym zorganizowanym przez Fundację Akcja Bałtycka współorganizowanie przez NPK, w ramach obchodów Światowego Dnia Ptaków Wędrownych w Kuźnicy. Podczas Pikniku można było przebierać w ciekawej ofercie warsztatów przyrodniczych, wziąć udział w grze terenowej z rudzikiem, czy odwiedzić stoiska w strefie edukacyjnej.

- W dniach 20-21 maja Nadmorski Park Krajobrazowy wraz z Błękitną Szkołą uczestniczyły akcji plenerowej „Bioróżnorodność – poznaj, aby zachować” zorganizowanej przez Centrum Informacji i Edukacji Ekologicznej. Na naszym stoisku edukacyjnym można było poznać rośliny wydmowe, ryby zamieszkujące Zatokę Pucką, zagrać w grę przyrodniczą „Tajemnice Nadmorskiego Parku Krajobrazowego”, a na pamiątkę pomalować torbę płócienną. Najbardziej aktywni uczestnicy zostali nagrodzeni linijkami z motywem przyrodniczym.

- W dniach 17-18 czerwca pracownicy Nadmorskiego Parku Krajobrazowego uczestniczyli w akcji „BioBlitz – w poszukiwaniu różnorodności gatunkowej rzeki Wdy” zorganizowanej przez Wdzydzki Park Krajobrazowy. Pracownicy NPK zinwentaryzowali 60 gatunków awifauny rzeki Wdy oraz poprowadzili wycieczkę edukacyjną.

Pracownicy NPK wzięli udział w konferencjach i szkoleniach:

- VI Zjazd Ornitologów Pomorza w Łebie, w dniach 5-7 lutego 2016r. (1 osoba);

- Szkolenie z Ocen Oddziaływania na Środowisko organizowane przez Fundację Rozwoju Uniwersytetu Gdańskiego, 21-22 luty i 17-18 marzec (3 osoby).

- Wiosenna sesja Klubu Przyrodników "Rezerwaty przyrody - czas na comeback!", 8-10 kwietnia, Karpacz (1 osoba);

- Konferencja naukowa "Procesy geologiczne w strefie brzegowej morza - GEOST II". 31 maja-3 czerwca, Jastrzębia Góra (1 osoba);

- Szkolenie „Zaawansowana diagnostyka drzew”, 5-6 maja, Benowo (1 osoba);

- Konferencja pt. „Płazy – znaczenie, zagrożenia i ochrona”, 1-3 czerwca, Gawrych Ruda (2 osoby).

Udział w szkoleniach przyczyni się do zwiększenia kompetencji i efektywności działań pracowników parku w zakresie realizacji zadań związanych z ochroną przyrody i walorami przyrodniczo-krajobrazowymi, jest również okazją do wymiany wiedzy i doświadczeń z praktykami ochrony przyrody.

Pkt. 4. Dofinansowanie działalności Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych – Kaszubski Park Krajobrazowy w zakresie ochrony przyrody i edukacji ekologicznej

Działania podjęte w ramach zadania pn. „Ochrona bioróżnorodności siedlisk motyli i ważek łąk podmokłych na terenie Kaszubskiego Parku”.

Kaszubski Park Krajobrazowy w celu większego rozpowszechnienia wiedzy na temat ochrony bioróżnorodności siedlisk motyli i ważek łąk podmokłych na terenie Parku oraz w celu szerzenia postaw proekologicznych przeprowadził szereg konkursów, akcji i warsztatów.

Co roku Kaszubski Park Krajobrazowy bierze udział w organizacji i przygotowaniu ogólnopolskiego konkursu „Poznajemy Parki Krajobrazowe Polski”. Konkurs jest kilkuetapowy i zaczyna się od szczebla szkolnego, a kończy na finale ogólnopolskim. W konkursie biorą udział czteroosobowe drużyny składające się z uczniów szkół gimnazjalnych, które rozwiązują test. Test składał się z 15 pytań przyrodniczo-ekologicznych i 10 pytań na temat Parku. Pierwsze dwa etapy (etap szkolny i gminny) XV edycji konkursu odbyły się w 2015 roku. Etap trzeci (parkowy) odbył się 15 stycznia w siedzibie KPK i rywalizowały w nim szkoły reprezentujące gminy z terenu Parku. Na tym etapie zwyciężyła drużyna z Katolickiego Gimnazjum im. Jana Pawła II w Kartuzach. Zwycięska drużyna reprezentowała Kaszubski Park Krajobrazowy na czwartym wojewódzkim etapie konkursu, który w tym roku organizował Zaborski Park Krajobrazowy. Etap ten odbył się 18 marca i drużyna reprezentująca Kaszubski Park zajęła czwarte miejsce.

Kolejnym konkursem, w organizacji którego brał udział Kaszubski Park Krajobrazowy oraz Ośrodek Edukacji Ekologicznej był „Gminny konkurs ekologiczny” dla uczniów szkół podstawowych z terenu gminy Stężyca. Konkurs składał się z trzech etapów. Pierwszy etap był w formie testu. Zagadnienia zawarte w części pisemnej kształciły umiejętności dostrzegania zmian zachodzących w otaczającej przyrodzie i ich wartościowanie, rozwijały świadomość ekologiczną oraz weryfikowały wiedzę na tematy związane z ochroną środowiska we własnym regionie. Drugi etap miał formę ustną, w którym dzieci odpowiadały na pytania dotyczące oszczędzania energii i wody oraz segregowania odpadów. Wykazały się w czasie tego etapu dużą wiedzą i spostrzegawczością. Trzeci etap polegał na rozpoznawaniu wybranych gatunków roślin i zwierząt występujących na terenie KPK na podstawie zdjęć (pospolite i rzadkie gatunki). Wśród pytań zostało umieszczone również pytanie na temat bioróżnorodności siedlisk motyli i ważek łąk podmokłych na terenie Kaszubskiego Parku. Konkurs wygrała uczennica ze ZKiW w Klukowej Hucie.

Gimnazjum Publiczne w Somoninie od kilku lat organizuje, przy współpracy z Kaszubskim Parkiem Krajobrazowym konkurs pt „Oblicza globalizacji”. Tegoroczne zmagania uczniów przebiegały pod hasłem: „Jeziora - nasza wspólna sprawa”. Do konkursu przystąpiło osiem szkół. Każde gimnazjum reprezentowała drużyna, w skład której wchodziło troje uczniów, którzy mieli do wykonania trzy zadania. Konkurs rozpoczął się multimedialną prezentacją przeprowadzoną przez pana Mateusza Drężka przedstawiciela Ośrodka Edukacji Ekologicznej w Szymbarku. Na podstawie prezentacji młodzież musiała rozwiązać test i to było ich pierwsze zadanie konkursowe. Kolejnym zadaniem było wykonanie przez drużyny plakatu zachęcającego do ekologicznego wypoczynku nad jeziorami naszego województwa. Ostatnie zadanie polegało na napisaniu petycji skierowanej do lokalnej społeczności oraz turystów zachęcającej do ochrony jezior pt. „Chrońmy nasze jeziora”. Nad przebiegiem konkursu i pracą poszczególnych szkół czuwała komisja w składzie: p. Joanna Kuśnierz-Kaszubski Park Krajobrazowy, p. Mateusz Drężek -Ośrodek Edukacji Ekologicznej w Szymbarku, oraz p. Andrzej Beczek-Nadleśnictwo Kartuzy. W tym roku pierwsze miejsce zdobyło Gimnazjum im Jana Pawła II w Somoninie.

Celem przeprowadzania konkursów jest zapoznanie młodzieży ze szkół gimnazjalnych z zasadami ochrony cennych terenów pod względem przyrodniczym, krajobrazowym i kulturowym całej Polski. Celem konkursów jest również zainteresowanie młodzieży procesem globalizacji, jego pozytywnym i negatywnym wpływem na nasze życie oraz uświadomienie młodzieży jak niebezpieczne jest zmienianie klimatu dla rodzimej flory i fauny. Ważnym celem było również uświadomienie młodzieży jak cenna dla życia wszystkich organizmów na Ziemi jest czysta woda i jak bardzo mało jest jej już na naszej planecie. Kolejnym celem konkursów było zapoznanie i zainteresowanie dzieci i młodzieży z problemami związanymi z ochroną środowiska i ekologią oraz wskazanie prawidłowych postaw w celu zmniejszenia tych zagrożeń. Uczestnicy konkursów dowiedzieli się również o cennych gatunkach motyli i ważek, które zamieszkują łąki podmokłe.

Na przełomie maja i czerwca tego roku Kaszubski Park Krajobrazowy zorganizował wiosenne warsztaty terenowe dla dzieci ze szkół podstawowych z terenu Parku. Tegoroczne warsztaty odbyły się pod hasłem „Motylowe łąki” i miały miejsce w Mojuszu m.in. na ścieżce edukacyjnej "Poznać i zrozumieć las" oraz na lokalnej łące. Tematem przewodnim zajęć były motyle, ze szczególnym uwzględnieniem gatunków chronionych motyli łąk podmokłych: modraszka telejuszu, przeplatce aurini, czerwończyku fioletku oraz ważce - straszce północnej. Podczas prelekcji dzieci poznały niezwykle ciekawy i skomplikowany rozwój modraszka telejusza, w którym bierze udział mrówka z gatunku wścieklica oraz specyficzne siedlisko, które zamieszkuje – podmokłą łąkę. W czasie wędrowki po ścieżce interesującym zadaniem dla dzieci okazało się poszukiwanie pajęczyny wraz z jej głównym lokatorem – pajakiem oraz udowodnienie, że jest on bardzo pożytecznym zwierzęciem. Odbyło się również wspólne poszukiwanie tropów zwierząt oraz domu mrówek czyli mrowiska. Kolejną część warsztatów to zajęcia przeprowadzone na łące. Dzieci podzielone na grupy rozwiązywały najpierw krzyżówki i rebus ekologiczny przygotowane uprzednio na kartach pracy. Dorysowywały także odnóża pająka, rysowały drzewo i jego mieszkańców oraz dociekały odpowiedzi na liczne inne zagadki przyrodnicze. Następnie dzieci przystąpiły do zadania zaplecenia sieci pajęczej przy pomocy sznurka. Na koniec warsztatów szkoły otrzymały zestaw rodzimych bylin i ziół do posadzenia przy swoich szkołach aby zwabić jak największą ilość owadów w tym motyli w okolicy szkoły. Każdy uczestnik warsztatów otrzymał również paczuszkę nasion roślin ogrodniczych aby móc je samodzielnie wysiać w swoim domu. W warsztatach brało udział 218 uczniów oraz 18 nauczycieli opiekunów.

Celem warsztatów było zapoznanie dzieci z niezwykle cennymi gatunkami motyli i ważek oraz pokazanie naturalnego siedliska, w którym żyją czyli łąkę podmokłą. Celem było również wskazanie zagrożeń, które prowadzą do niszczenia tych siedlisk a mianowicie etrofizacji, zarastania łąk krzewami, intensyfikacji rolnictwa, usuwania śródpolnych zadrzewień oraz przesuszenia siedliska. Kolejnym celem było pokazanie bogactwa bioróżnorodności świata łąki i lasu ze szczególnym wskazaniem na istotną rolę wszystkich zwierząt, których nie zauważamy, a tak naprawdę są bardzo pożyteczne np. mrówka, pająk, żuk gnojarski, dzięcioł czy padalec. Jednak głównym celem warsztatów było to aby dzieci same poznawały i odkrywały pożyteczne funkcje organizmów w przyrodzie i same wskazywały na zagrożenia wynikające z wymierania gatunków w wyniku niszczenia siedlisk, które zamieszkują.

Wspólne sadzenie rodzimych roślin oraz samodzielne wysiewanie nasion miało pokazać uczestnikom warsztatów, że nie trzeba sprowadzać różnych obcych gatunków do naszych ogrodów i balkonów. Korzystając z naszych rodzimych gatunków roślin możemy stworzyć piękny, artystyczny a nawet „magiczny” ogród. Sadząc rośliny kwitnące i miododajne zwabiamy ogromną ilość owadów, które odgrywają ogromną rolę przy zapylaniu kwiatów, a których obserwacja może być również ciekawą zabawą i nauką.

Kaszubski Park Krajobrazowy przeprowadzał liczne zajęcia i warsztaty w szkołach i w sali edukacyjnej w swojej siedzibie. W czasie zajęć poruszane były tematy dotyczące ekologii, przyrody, ochrony raka szlachetnego i wybranych gatunków motyli i ważek łąk podmokłych, walarów i zagrożeń oraz bioróżnorodności siedliskowej Kaszubskiego Parku. W przypadku najmłodszych uczestników każde zajęcia kończyły gry i zabawy przy wykorzystaniu pomocy naukowych, które pomagały w utrwaleniu uzyskanej wiedzy. W zajęciach pokazowych brało udział 605 uczestników.

Celem zajęć przeprowadzanych przez Kaszubski Park jest rozpowszechnienie potrzeby ochrony bioróżnorodności siedliskowej Parku oraz szerzenie postaw proekologicznych wśród uczestników zajęć. Lekcje takie pozwalają dotrzeć z problemami przyrodniczymi do młodzieży i dzieci nie tylko z dużych miast ale również z małych wiosek z terenu całego Parku i jego otuliny.

Kaszubski Park Krajobrazowy brał udział w akcji „Dzień Ziemi”, z okazji której rozwiózł około 125 opakowań worków na śmieci i 10 opakowań rękawiczek jednorazowych oraz 43 pary rękawic ogrodowych do szkół znajdujących się na terenie Kaszubskiego Parku. Dzieci wykorzystywały je do zbiórki śmieci w swojej okolicy i w okolicznych lasach. Pracownicy KPK brali udział w uroczystościach przygotowanych przez szkoły z okazji „Dnia Ziemi”, w czasie których uczniowie przygotowywali ciekawe przedstawienia, festyny i konkursy na temat segregacji śmieci.

W ramach obchodów „Dnia Ziemi” w dniach od 18 do 22 kwietnia 2016r odbyła się również akcja pt. „Wielkie sprzątanie brzegów jezior kaszubskich”, która została zorganizowana przez Lokalną Grupę Rybacką Kaszuby, przy współpracy z Kaszubskim Parkiem Krajobrazowym oraz Powiatem Kartuskim. W przedsięwzięciu wzięły udział 24 szkoły z siedmiu gmin, a łączna liczba uczniów ze szkół podstawowych i gimnazjalnych przekroczyła 1000 osób. Uczniowie wspólnie sprząkali brzegi jezior znajdujących się w najbliższej okolicy szkoły. Wszyscy uczestnicy zaopatrzeni zostali w worki na śmieci i rękawice ochronne, które między innymi dostarczył również Kaszubski Park.

Celem przeprowadzania takich akcji jest uświadomienie dzieciom i młodzieży problemu zaśmiecania naszych terenów i zagrożeń wynikających z takich zachowań. Celem jest również zaproponowanie uczniom sposobów codziennego dbania o środowisko w obrębie gospodarstw domowych oraz wskazanie właściwych postaw, które pomogą uchronić środowisko przed dewastacją. Kolejnym celem przyłączenia się do tych akcji przez Kaszubski Park jest uświadomienie ich uczestnikom potrzeby recyklingu śmieci produkowanych przez ludzi.

29 czerwca 2016 r. Kaszubski Park Krajobrazowy zorganizował kolejny raz „Dzień Samorządowca”. Spotkanie lokalnych samorządowców rozpoczęło się prezentacją komiksu „Modraszka telejus - motyl łąk podmokłych” a następnie pan Tomasz Narczyński przeprowadził wykład na temat płazów i gadów występujących na terenie Kaszubskiego Parku. Po wykładzie uczestnicy spotkania udali się autobusem do stacji limnologicznej w Borucinie, gdzie pan Edmund Ulenberg przeprowadził warsztaty pt. „Walory i znaczenie jezior KPK a obserwacje stacji limnologicznej w Borucinie”. Wszyscy uczestnicy spotkania brali aktywny udział w warsztatach a prowadzący musiał odpowiadać na liczne niekiedy bardzo trudne i problematyczne pytania. Samorządowcy przeprowadzali również dyskusje między sobą i wymieniali się swoimi doświadczeniami.

Celem organizowania „Dnia samorządowca” jest zaznajomienie pracowników wydziałów ochrony środowiska z urzędów z terenu Kaszubskiego Parku z aktualnymi działaniami ochronnymi, które realizuje Park oraz o ich efektach. Celem tych spotkań jest również zachęcenie uczestników do wzajemnej współpracy i wymiany doświadczeń w zakresie ochrony przyrody. Dzięki tym spotkaniom samorządowcy zapoznają się z najciekawszymi projektami i działaniami w zakresie ochrony przyrody na terenie różnych gmin.

W 2015 r pan mgr inż. Grzegorz Jędro przeprowadził inwentaryzację wybranych łąk podmokłych pod względem obecności objętych ochroną ścisłą następujących gatunków motyli i ważek: Modraszka telejusa (*Phengaris teleius*), Modraszka nausitousa (*Phengaris nausithous*), Czerwończyka fioletka (*Lycaena Helle*), Czerwończyka nieparka (*Lycaena dispar*), Strzępotka edypusa (*Coenonympha oedippus*) i Przeplatki aurini (*Euphydryas aurinia*) oraz 5 gatunków chronionych ważek: Straszki północnej (*Sympecma paedisca*), Żagnicy torfowcowej (*Aeshna subarctica*), Trzepli zielonej (*Ophiogomphus cecilia*), Zalotki większej (*Leucorrhinia pectoralis*) oraz Zalotki białoczelnej (*Leucorrhinia albifrons*) w południowej części Parku. Ponieważ inwentaryzacja wykazała obecność wielu ciekawych i chronionych gatunków motyli i ważek, Kaszubski Park postanowił kontynuować to zadanie i zlecił wykonanie inwentaryzacji pod względem obecności tych gatunków w północnej części Kaszubskiego Parku. Pan mgr inż. Grzegorz Jędro w miesiącu maju przystąpił do realizacji zadania, które zakończy się 31.10.2016 roku raportem z przeprowadzonych badań inwentaryzacyjnych oraz oceną populacji wraz z zaleceniami ochronnymi dla poszczególnych stanowisk, podaniem lokalizacji GPS badanych stanowisk oraz dokumentacją zdjęciową.

Celem przeprowadzania inwentaryzacji siedliskowych na terenie Parku jest udokumentowanie najcenniejszych pod względem przyrodniczym miejsc i gatunków na terenie Parku, aby objąć je szczególną ochroną.

W czasie minionego półrocza straż parku przeprowadziła 37 interwencji terenowych z pracownikami wydziałów ochrony środowiska gmin, starostwa, policją oraz strażą leśną. W trakcie patroli terenowych ze strażą leśną wystawiono 33 mandatów karnych z art. 161 kw. W 21 przypadkach użytkowników lasów pouczono wspólnie ze strażą leśną o przestrzeganiu przepisów ustawy o ochronie przyrody m.in. trzymanie psów na uwięzi.

Każda wizja w terenie wiązała się z pouczeniem i informowaniem osób zainteresowanych o przepisach ustawy o ochronie przyrody i Uchwały Sejmiku Województwa Pomorskiego oraz propagowaniem walorów przyrodniczych Parku. Patrole to nie tylko same kontrole w terenie, ale także uświadamianie społeczeństwa z zakresu naruszeń prawa dotyczącego ochrony środowiska i ochrony przyrody. Czasami są to nieświadome, ale niestety często są to przypadki świadomego naruszenia przepisów. Patrole pozwalają również na nawiązanie współpracy z wydziałami administracyjnymi w celu lepszego działania w zakresie ochrony przyrody.

Pracownicy Kaszubskiego Parku Krajobrazowego w celu poszerzenia swojej wiedzy w zakresie ekologii, ochrony bioróżnorodności siedlisk, aby być na bieżąco ze zmianami w przepisach prawnych brali udział w następujących szkoleniach, konferencjach i spotkaniach:

- 10.03.- 11.03. 2016 „Szkolenie z zakresu programu GIS” – (1osoba)
- 04.04.2016- „Ogólnopolski festiwal gier dla zrównoważonego rozwoju”- (2osoby)
- 06.04.2016 „Plan zagospodarowania przestrzennego woj. Pomorskiego”- (2osoby)
- 16.04.2016 „Sadzenie lasu-Nadleśnictwo Kartuzy”- (3osoby)
- 21.04.2016 „Las-drzewo-człowiek” - (1osoba)
- 21.04.-22.04.2016 „Biologia, ekologia, ochrona i monitoring dzięcioła czarnego”- (1osoba)
- 25.04.2016 „PZO Kurze Grzędy”- (2osoby)
- 02.05.2016 „Spotkanie z przyrodą-Nadleśnictwo Kartuzy, Radio Gdańsk”- (1osoba)
- 19.05.2016 „Kartuski turniej przyrodniczy” - (2osoby)
- 23.05.2016 „Matcze zełe czyli poczuj miętę do przyrody” (2osoby)
- 21.06.2016 „Czynna ochrona raka szlachetnego” – (2osoby)

Pkt. 5. Dofinansowanie działalności Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych – Wdzydzki Park Krajobrazowy w zakresie ochrony przyrody i edukacji ekologicznej

Mając na uwadze zrównoważony rozwój obszarów cennych przyrodniczo i krajobrazowo we Wdzydzkim Parku Krajobrazowym w I półroczu 2016r. podjęto **kompleksowe działania w zakresie oceny stanu ekologicznego rzeki Wdy i Trzebiochy połączone z edukacją ekologiczną o ekosystemach rzecznych.**

W celu podwyższenia świadomości przyrodniczej społeczeństwa w kierunku prowadzonych przez Park działań odnoszących się do poznania różnorodności biologicznej ekosystemów rzecznych zrealizowano szereg zadań z zakresu edukacji ekologicznej. Przeprowadzono liczne zajęcia i pogadanki dla dzieci i młodzieży oraz osób dorosłych. Zajęcia odbywały się w Sali edukacyjnej WPK, w szkołach powiatu kościerskiego oraz w terenie nad wodą. Prowadzone prelekcje i warsztaty tematyką nawiązywały do różnorodności biologicznej dolin rzecznych, ryb występujących w wodach płynących (ze szczególnym uwzględnieniem wdzydzkiej troci jeziorowej), a także o roli rzek w kontekście korytarzy ekologicznych oraz o zagrożeniach i potrzebie ochrony cieków wodnych. Zajęcia zostały zrealizowane w 3 głównych tematach „Ryby mają głos”, „Wda – rzeka pełna życia” i „Woda – cudowna substancja”. Podsumowaniem cyklu szkolnych zajęć był konkurs plastyczny, rozstrzygnięty w kilku

kategoriach wiekowych pn. „Wda – rzeka pełna życia”. Na potrzeby zajęć edukacyjnych i konkursów zakupiono artykuły papiernicze, tonery do drukarki oraz nagrody w postaci książek, sprzętu elektronicznego i turystycznego oraz artykułów papierniczych. W ramach wyposażenia sali edukacyjnej wykonano wielkoformatowe puzzle przedstawiające rysunkową wersję życia w dolinie rzecznej oraz zakupiono pokarm dla rybek i akcesoria akwarystyczne w celu utrzymania słodkowodnego akwarium.

W maju zorganizowano i przeprowadzono jednodniowe warsztaty edukacyjne dla wędkarzy nad wodą. Zajęcia edukacyjne były prowadzone przez pracowników WPK i dotyczyły problemu ochrony wód płynących, roli rzek w kontekście korytarzy ekologicznych, chronionych gatunków ryb, a także potrzeby i możliwości ochrony wdzydzkiej troci jeziorowej oraz rodzimych gatunków raków. Aby zachęcić i zmotywować wędkarzy do uczestnictwa, zajęcia zostały połączone z zawodami wędkarskimi. W ramach warsztatów przygotowany został również konkurs wiedzy, kwalifikujący do zawodów. Uczestnicy, którzy wykazali się największą wiedzą zostali nagrodzeni sprzętem turystycznym i książkami. Na potrzeby konkursu zakupiono artykuły papiernicze, tonery do drukarki oraz nagrody w postaci książek, sprzętu turystycznego. Na cele organizacyjne zakupiono paliwo do samochodów służbowych.

W celu poznania najbardziej reprezentatywnego odcinka rzeki Wdy i popularyzacji wiedzy o różnorodności biologicznej zorganizowano i przeprowadzono nauko-edukacyjną akcją pn. „BioBlitz”. Przedsięwzięcie miało miejsce w ciągu dwóch kolejnych dni (17-18.06). Pierwszego dnia w gronie wolontariuszy i specjalistów (głównie pracowników Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych) z takich dziedzin jak botanika, teriologia, entomologia, ornitologia, lichenologia, ichtiologia i herpetologia przeprowadzono kameralne badania terenowe. Podczas których dokonano inwentaryzacji doliny rzecznej na odcinku rzeki Wdy od jeziora Schodno, aż do mostu we wsi Loryniec. Drugiego dnia kontynuowano badania terenowe. Był to również dzień otwarty dla wszystkich zainteresowanych, podczas którego prezentowane były metody i wyniki przeprowadzonych działań. Oprócz prezentacji naukowej drugiego dnia miały miejsce imprezy towarzyszące tj.: tematyczne wycieczki ze specjalistami, gra terenowo-stoiskowa, badanie fizykochemiczne wody, wystawa prac plastycznych, zajęcia plastyczne, konkursy i zabawy edukacyjne. Na potrzeby przedsięwzięcia zakupiono laptop do prezentacji wyników, wodoodporny aparat i kamerę, dzięki którym powstaje film promujący akcję, skrzynki i kuwety, rozkładane stoły i krzesła, drobny sprzęt laboratoryjny oraz zestaw odczynników do badania wody. Zakupiono wodery, okulary polaryzacyjne, sprzęt do badania środowiska wodnego umożliwiające czynny udział pracowników WPK w badaniach terenowych, oraz dachowe belki poprzeczne na samochód służbowy w celu przewozu kajaków wykorzystywanych podczas badań. Ponad to: ze względu na brak specjalisty od owadów, poznanie entomofauny zlecono odpowiednim specjalistom; dla specjalistów, edukatorów i wolontariuszach (ze względu na specyfikę przedsięwzięcia) zapewniono wyżywienie, a dla grupy badaczy i najaktywniejszych uczestników wykonano koszulki z nadrukiem promującym akcję. Na potrzeby gry/konkursu zakupiono nagrody w postaci książek, sprzętu turystycznego i elektronicznego, a także materiały edukacyjno-promocyjne w postaci kubków i magnesów. Na cele organizacyjne zakupiono art. papiernicze, tonery do drukarki i paliwo do samochodów służbowych.

W ramach realizacji projektu pracownicy Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego uczestniczą w masowych akcjach plenerowych. W I półroczu 2016r. wzięto udział

w Pomorskich Targach Rolno - Przemysłowych w Lubaniu. Tematyka stoiska poświęcona była różnorodności biologicznej i ochronie wód płynących Wdzydzkiego PK. W celu organizacji stoisk edukacyjnych WPK, podczas imprez masowych wykonano wielkoformatowe puzzle, przedstawiające rysunkową wersję życia w rzece oraz grę edukacyjną. Ponadto zakupiono drobne materiały edukacyjno-promocyjne (przyrodnicze: smycze, kubki i magnesy na lodówkę), które posłużyły i posłużą jako nagrody w konkursach i grach ekologicznych. Na cele organizacyjne zakupiono paliwo do samochodów służbowych.

Podwyższając kwalifikacje zawodowe i tym samym kompetencje w prowadzonych działaniach edukacyjnych i przyrodniczych na rzecz zrównoważonego rozwoju, pracownicy Parku brali udział w szkoleniach i konferencjach tematycznych.

Wspierając powyższe działania na rzecz zachowania i ochrony wartości przyrodniczych, krajobrazowych oraz edukacji ekologicznej, Wdzydzki PK wykonał zadania z zakresu ukierunkowania ruchu turystycznego. W celu ochrony rzeki Wdy w 2016 r. wykonano we własnym zakresie 2 stelaże wraz z dwoma tablicami edukacyjnymi przedstawiającymi informacje na temat przyrody w dolinie rzeki (fauny i flory). Zostały one ustawione w dwóch wybranych punktach na terenie WPK. W pobliżu koryta rzeki w miejscowości Grzybowski Młyn oraz w miejscowości Borsk, w miejscach najliczniej odwiedzanych przez mieszkańców i turystów, w celu zwiększenia świadomości ekologicznej społeczeństwa oraz uwrażliwienia ich na elementy środowiska oraz zachowania bioróżnorodności dolin rzecznych na terenie Parku. Ukierunkowywanie ruchu turystycznego w celu ochrony najcenniejszych elementów środowiska przyrodniczego WPK nie byłoby możliwe bez ciągłego konserwowania i dbania o elementy infrastruktury turystycznej 6 pieszych i 6 rowerowych ścieżek przyrodniczo – edukacyjnych udostępnionych dla mieszkańców oraz turystów poruszających się po Parku. W tym celu wykonano we własnym zakresie remont zniszczonych i wyeksploatowanych elementów infrastruktury oraz odnowiono oznakowania na drzewach na najbardziej uczęszczanych trasach rowerowych (trasa rowerowa Kościerzyna – Wdzydze – 20 km, trasa rowerowa Lipusz- Wdzydze – 20 km, trasa rowerowa Schodno – Wdzydze – 24 km). Odnowiono kamienie kierunkowe na poszczególnych trasach rowerowych. Opracowano i nadzorowano wykonanie tablic edukacyjnych. Wymieniono 4 tablice z mapą Wdzydzkiego PK w miejscowościach: Wdzydze – 2 szt., Szenajda – 1szt, Wdzydze Tucholskie – 1szt. Wymieniono 2 tablice edukacyjne: przy punkcie widokowym we Wdzydzach Tucholskich oraz przy kładce edukacyjnej na Użytku ekologicznym „Żabińskich błoto”. Zakupione zostało drewno w celu budowy stelaży, drewnochron w celu konserwacji elementów wyposażenia ścieżek, farby chlorokauczukowe, pisaki olejowe, szablony, pędzle oraz rękawice ochronne. W celach organizacyjnych zakupione zostało paliwo do samochodów służbowych.

Realizacja projektu poprzez edukację ekologiczną przyczyniła się do podniesienia świadomości ekologicznej uczestników i lepszego zrozumienia działań ochronnych podejmowanych przez Park dla zachowania dobrego stanu ekologicznego oraz bioróżnorodności rzek Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego. Szeroko zakrojona edukacja oraz ukierunkowywanie ruchu turystycznego na terenie Parku pozwalają kształtować wrażliwość i doskonalić świadomość postaw wobec przyrody, poznawać pozytywną rolę poszczególnych grup organizmów w środowisku wodnym oraz funkcji i roli korytarzy ekologicznych w skali regionalnej i

ponadregionalnej. Głównym celem jak i spodziewanym efektem jest uaktywnienie uczestników do działań na rzecz ochrony środowiska, zwiększenie świadomości młodzieży, mieszkańców, turystów nt. ochrony przyrody na terenie Kaszub Południowych, pobudzenie wrażliwości przyrodniczej oraz zwrócenie uwagi na potrzebę zachowania różnorodności biologicznej i ochronę cennych elementów przyrodniczych i krajobrazowych.

- w zajęciach, warsztatach i konkursach edukacyjnych w I półroczu bezpośrednio wzięło udział około 2 000 osób.

- czynny udział pracowników WPK w Pomorskich Targach Rolno – Przemysłowych w Lubaniu był doskonałą okazją do przekazywania rzetelnej wiedzy nt. stanu środowiska naturalnego Wdzydzki PK. Szacuje się, że na targach pojawiło się około 50 000 zwiedzających z terenu województwa pomorskiego (w tym powiatu kościerskiego), a także turystów odwiedzających nasze tereny z kraju i zagranicy, co umożliwiło udostępnienie informacji o projekcie szerokiemu i różnorodnemu gronu odbiorców.

- wykonano 2 stelaże wraz z dwoma tablicami edukacyjnymi dotyczącymi flory i fauny rzek. Ustawione w miejscach licznie odwiedzanych przez turystów tablice, zawierają bogate informacje i ciekawostki na temat przyrody w dolinie rzeki Wdy i Trzebiochy. Skutkuje to szerzeniem wiedzy o gatunkach chronionych, a także rozwijaniem wrażliwości i świadomości ekologicznej.

- umieszczenie na obszarze WPK 6 tablic informacyjno-edukacyjnych przyczyniło się do zwiększenia świadomości odwiedzających Park turystów na temat wartości przyrodniczych

- odnowione oznakowania na drzewach i kamieniach na trasach rowerowych (trasa rowerowa Kościerzyna – Wdzydze – 20 km, trasa rowerowa Lipusz- Wdzydze – 20 km, trasa rowerowa Schodno – Wdzydze – 24 km) wpłynę na ograniczenia skutków antropopresji obszarów przyrodniczo cennych poprzez ukierunkowanie ruchu turystycznego.

Pkt. 6. Dofinansowanie działalności Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych – Zaborski Park Krajobrazowy w zakresie ochrony przyrody i edukacji ekologicznej

Dziuple i ich mieszkańcy.

Ochrona dzięcioła czarnego. Kontynuowano inwentaryzację drzew dziuplastych w lasach na stałych powierzchniach badawczych wyznaczonych podczas sporządzania planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Wielki Sandr Brdy. W dniach 21-22 kwietnia w Lasce odbyły się warsztaty pt. Dzięcioł czarny - biologia, ekologia, monitoring i ochrona. Warsztaty przeprowadził Dariusz Anderwald z Komitetu Ochrony Orłów. Wzięli w nich udział pracownicy parków krajobrazowych: Nadmorskiego, Dolina Słupi, Trójmiejskiego, Kaszubskiego, Wdzydzkiego, Tucholskiego, Wdeckiego i Zaborskiego, Parku Narodowego “Bory Tucholskie”, nadleśnictw: Rytel i Przymuszewo oraz członkowie Komitetu Ochrony Orłów. Podczas warsztatów przeprowadzono kontrolę występowania dzięcioła czarnego na sześciu powierzchniach monitoringowych. Była to druga kontrola w tym sezonie lęgowym. Pracownicy ZPK przeprowadzili dwukrotne kontrole występowania dzięcioła czarnego na 18 powierzchniach monitoringowych (kwadraty o bokach 2x2km).

Ochrona dziuplaków przed drapieżnikami. Zakupiono tratwę do prowadzenia obserwacji norki amerykańskiej. Zakupiono terpentynę oraz inne materiały do zabezpieczenia dziupli przed drapieżnikami (kuna, norka).

Czynna ochrona włośchatki i innych sów leśnych. Prowadzono były nasłuchy nocne w czasie największej aktywności głosowej sów. Zakupiono budki lęgowe dla włośchatki.

Czynna ochrona nietoperzy. Przeprowadzono kontrolę stanu technicznego schronów dla nietoperzy. Sporządzono listę skupisk budek wymagających uzupełnienia w drugim półroczu. Przeprowadzono zimową kontrolę w biocentrum Kulki.

Ochrona zadrzewień. W ramach działania prowadzono, we współpracy z pracownikami urzędów gmin, oględziny drzew wnioskowanych do wycinki przez właścicieli nieruchomości położonych na terenie ZPK.

Akcja edukacyjna „Dziuple i ich mieszkańcy”. W ramach akcji prowadzono zajęcia w szkołach i placówkach kulturalno-oświatowych dla dzieci, młodzieży i osób dorosłych z terenu gmin Konarzyny i Chojnice, miasta Chojnice oraz miasta i gminy Brusy. Zakupiono pomoce dydaktyczne na temat dziuplaków.

Pomóżmy ptakom przetrwać zimę – konkurs. Dla laureatów konkursu zorganizowano zajęcia terenowe: w Ogrodzie Fauny Polskiej w Bydgoszczy i ścieżce ornitologicznej w Kokoszce. Nagrodą w konkursie był również udział w pikniku pt. Bioróżnorodność – poznaj by zachować, który odbył się w Gdyni Orłowie w dniu 20 maja.

Zimowiska ptaków wodno-błotnych. Kontynuowano monitoring ptaków zimujących na obszarze ZPK. Prowadzono warsztaty dla dzieci i młodzieży poświęcone zimującym na zbiornikach wodnych ptakom, w tym gągołom i nurogęsiom.

Warsztaty ornitologiczno - przyrodnicze „Kokoszka”. Prowadzono warsztaty terenowe na ścieżce ornitologiczno - przyrodniczej w Kokoszce. Uczestnikami zajęć były dzieci w wieku przedszkolnym oraz uczniowie szkół podstawowych.

Realizowano działania o charakterze długofalowym, które są kontynuacją zadań zapoczątkowanych w latach wcześniejszych

- ogólnopolski konkurs dla gimnazjalistów „Poznajemy Parki Krajobrazowe Polski” (XV edycja) – na terenie ZPK w dniu 15 stycznia zorganizowano etapy parkowy, a 18 marca etap wojewódzki konkursu. Reprezentacja ZPK z gimnazjum w Brusach wzięła udział w dniach 6-10 czerwca w finale ogólnopolskim, którego organizatorem był Zespół Karpackich Parków Krajobrazowych w Krośnie;

- rajd ekoturystyczny pn. Bory Tucholskie – zrównoważony rozwój; rajd współorganizowany jest przez ZPK z Lasami Państwowymi i stowarzyszeniami. Odbył się 18 czerwca z finałem w Klosnowie, a wzięło w nim udział 160 osób;

- usuwanie śmieci z brzegów rzek i jezior w ramach akcji „Sprzątanie Jeziora Charzykowskiego”;

- konkurs dla uczniów szkół podstawowych „Poznajemy Zaborski Park Krajobrazowy” - odbyły się trzy etapy konkursu z finałem w formie gry terenowej na ścieżce ornitologiczno-przyrodniczej w Kokoszce;
- warsztaty terenowe z okazji Dnia Samorządowca odbyły się 19 czerwca na terenie gminy Lipnica i Brusy. Celem warsztatów była prezentacja walorów przyrodniczych, turystycznych i historycznych okolic jezior Księżę, Długie i Parszczenica w kontekście zapisów projektu Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Pomorskiego, dotyczących powiększenia Zaborskiego Parku Krajobrazowego o ten obszar;
- konkursy: „Piękna wieś”, „Zamień nawłocie na malwy przy płocie”, „Obce gatunki inwazyjne? Nie, dziękuję!” – kontynuowane są konkursy, kierowane głównie do dorosłych odbiorców. Ich celem jest promocja ogrodów tradycyjnych oraz ograniczanie rozprzestrzeniania się roślin zaliczanych do obcych gatunków inwazyjnych;
- konserwacja i remont istniejącej małej infrastruktury edukacyjnej – przeprowadzono przegląd stanu technicznego urządzeń w celu zlecenia bieżących napraw i remontów;
- udział w konferencjach naukowych i szkoleniach zewnętrznych oraz prenumerata literatury fachowej i zakup pomocy dydaktycznych – pracownik ZPK wziął udział w XIII Konferencji Polskiego Dziedzictwa Morskiego i Rzeczno w dniach 12-13 maja. Podczas konferencji wygłoszono referat poświęcony bindugom jeziornym na Zaborach. Zakupiono książki do biblioteki ZPK.

Organizacja akcji i imprez ekologicznych o charakterze cyklicznym, których współorganizatorem jest Zaborski Park Krajobrazowy

Od lat Zaborski Park Krajobrazowy włącza się w lokalne przedsięwzięcia o charakterze edukacyjnym. Są to konkursy przyrodniczo – ekologiczne i festyny. Pracownicy ZPK współpracują z organizatorami tych przedsięwzięć przygotowując zadania konkursowe, uczestnicząc w pracach komisji oraz przy zakupie nagród rzeczowych. Są to następujące zdarzenia: „Eko-Bal” w Szkole Podstawowej w Pawłowie, Gminny Konkurs Ekologiczny w Charzykowach, Zaborski Konkurs Ekologiczny o „Złote Kocanki Piaskowe”, „Jestem przyjacielem przyrody”, „Eko Znaki”. Ponadto ZPK przygotował stoiska edukacyjne podczas festynów: w Kłodawie, szkołach podstawowych nr 3 i nr 7 w Chojnicach, bursie powiatowej w Chojnicach.

We wszystkich zdarzeniach edukacyjnych wzięło łącznie udział 3.285 osób, z czego: 1.015 osób w zajęciach bezpośrednich z pracownikami parku prowadzonych w szkołach i terenie, 407 osób w konkursach organizowanych przez ZPK, 235 osób w konkursach współorganizowanych przez ZPK, 160. uczestników rajdu ekoturystycznego i 32. uczestników innych imprez ekoturystycznych, 1300. uczestników festynów, 100. uczestników akcji sprzątnięcia Jeziora Charzykowskiego oraz 36. uczestników innych warsztatów i szkoleń przyrodniczych.

Pkt. 7. Dofinansowanie działalności Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych – Park Krajobrazowy „Dolina Słupi” w zakresie ochrony przyrody i edukacji ekologicznej.

W pierwszym półroczu roku 2016, w ramach zadania „Ochrona najcenniejszych

walorów przyrodniczych dorzecza Słupi” podjęto działania, które miały na celu nie tylko otrzymanie informacji na temat kondycji jej elementów, ale także przywrócenie, bądź zachowanie właściwego ich stanu. Nieodzownym aspektem całości była identyfikacja istniejących, bądź potencjalnych zagrożeń pozwalająca na planowanie działań w kolejnych latach. Zadanie realizowano na obszarze PK „Dolina Słupi” i jego otuliny, a także w rejonach które mają znaczenie dla utrzymania bioróżnorodności doliny rzecznej. W I półroczu zrealizowano większość z zaplanowanych zadań.

Monitoring migracji ryb przez przepławki na węźle wodnym w Słupsku.

Park Krajobrazowy „Dolina Słupi” od lat zajmuje się urządzeniami do monitoringu ryb w przepławkach na węźle wodnym w Słupsku, których jest właścicielem. Ryby dwuśrodowiskowe, aby mogły dotrzeć na tarliska zlokalizowane w Parku muszą pokonać te przepławki przy barierach hydrotechnicznych. W pierwszym półroczu – wzorem lat ubiegłych – wykonano czyszczenie i sprawdzono drożność obu przepławek, na bieżąco odczytywano dane ze skanerów, czyszczono te urządzenia oraz prowadzono ich konserwacje i naprawę. W marcu zostały naprawione lampy w skanerach oraz wymieniono śruby łączące skaner z tunelem na przepławce PZW. Wymieniono też linki do wyciągania tych urządzeń w celu ich czyszczenia.

Ochrona nietoperzy

W ciągu pierwszego tygodnia lutego z pomocą członków koła chiropterologów przy Uniwersytecie Gdańskim przeprowadziliśmy zimową kontrolę miejsc hibernacji nietoperzy. Tegoroczna kontrola objęła ponad 35 piwnic znajdujących się na terenie Parku i otuliny, są to piwnice pod budynkami, piwnice wolnostojące typu ziemianki, stare studnie, tunel w nasypie kolejowym i stara hydrofornia. Kontrole takie są prowadzone od ponad 12 lat, poprzedzają je działania czynnej ochrony w postaci zwiększenia ukryć (doklejanie cegieł dziurawek), zabezpieczanie obiektów przed przemarzaniem (nowe drzwi, okiennice). Tegoroczna kontrola pozwoliła stwierdzić 140 osobników, wśród których znaleźli się przedstawiciele czterech gatunków: nocka Natterera, nocka rudego, gacka brunatnego i mopka. Najliczniej reprezentowane były nocki Natterera, gacki brunatne i nocki rude ale najcenniejsze są nasze mopki, których w tym roku było 12 (aż 8 w jednej piwnicy). Zwiększająca się liczba inwentaryzowanych nietoperzy świadczy o skuteczności podejmowanych działań ochronnych przez pracowników Parku.

W pierwszym kwartale na terenie naszego Parku wymieniliśmy uszkodzone skrzynki rozrodcze dla nietoperzy. Prace te (w ramach czynnej ochrony nietoperzy) wykonywane są w Dolinie Słupi od ponad dziesięciu lat. Skrzynki rozrodcze są bardzo chętnie zajmowane przez nietoperze, co potwierdzają kontrole w miesiącach letnich. Wymieniliśmy 35 skrzynek głównie typu Stratmann, które uległy zniszczeniu lub zostały zniszczone w wyniku penetracji dzięciołów.

W dniach 17-18.03.2016 na terenie parku w celu stworzenia możliwości monitoringu letniego mopka zostało powieszonych 20 budek rozrodczych typu szczelinowego opracowanych przez F. Greenway (Anglia). Budki są zaprojektowane tak, by imitować szczeliny powstające w pękniętych gałęziach itp., rozwieszono je w 4 grupach po 5 sztuk w Leśnictwie Mielno. Podstawą do przeprowadzenia tej akcji oraz do wyboru lokalizacji rozwieszanych ukryć był

zimowy monitoring tego cennego gatunku. Metodologia ta sprawdza się z sukcesami na południu Polski.

Przeprowadzono także imprezę edukacyjną dla mieszkańców Słupska i okolic p.n. „Noc nietoperzowa”. W Słupsku dnia 10.06.2016 w ramach tej imprezy o godzinie 19.00 przeprowadzona została prelekcja na temat biologii nietoperzy a następnie zostały rozstawione sieci do odłowów nietoperzy w które odłowiliśmy 3 karliki.

Prowadzony od kilku już lat letni i zimowy monitoring nietoperzy pozwolił stosunkowo dobrze rozpoznać faunę nietoperzy Parku, mimo to prowadzone badania i prace ujawniają wciąż nowe informacje na temat nietoperzy terenu Parku i jego otuliny. Sztuczne ukrycia w postaci budek doskonale uzupełniają brak naturalnych dziupli, a stała ich kontrola pozwala na szybkie naprawy i wprowadzanie zmian. Poprzez działania edukacyjne wzrosła świadomość ekologiczna dotycząca roli i znaczenia tych zwierząt. Znikną stereotypy (o wpłatywaniu się nietoperzy we włosy) a przez to zmieni się stosunek do nietoperzy ich kryjówek letnich i zimowych.

Monitoring koncentracji łabędzi krzykliwych na noclegowiskach i żerowiskach, na Pomorzu w sezonie 2015/2016.

Badania obejmowały 4 liczenia wykonane w połowie grudnia, stycznia i lutego oraz na początku marca. Celem było określenie liczebności ptaków w trakcie migracji jesiennej i wiosennej oraz wielkości populacji ptaków zimujących, a także wskazanie ważnych miejsc koncentracji. Polegały na wyszukiwaniu i kontroli noclegowisk oraz żerowisk. Preferowano rejestrowanie ptaków przebywających na noclegowiskach i wylatujących z nich w godzinach porannych. Kontrole miejsc noclegowych uzupełniano liczeniem na żerowiskach.

Monitoring sów

W okresie od 04.04.2016 r. do 04.05.2016 r. prowadzono monitoring występowania sów leśnych, którego celem było określenie aktualnej liczebności sów oraz porównanie wyników z wcześniej zebranymi danymi. Nasłuchy były dedykowane głównie sóweczce i włochatce, przy okazji jednak dostarczały informacji na temat innych gatunków sów. Kontrole prowadzono głównie w granicach 5 obszarów kluczowych dla włochatki: Żelkówko, Łysomice, Zalewy Słupi, Ryczyn i Godzierz. Łącznie wykonano 7 wyjazdów terenowych. Tegoroczny monitoring charakteryzował się sporą różnorodnością gatunkową.

Łącznie zinwentaryzowano stanowiska 6 gatunków sów, w tym: puchacz – 1 stanowisko, włochatka – 5 stanowisk, sóweczka – 6 stanowisk, uszatka – 1 stanowisko, płomykówka – 1 stanowisko oraz puszczyk - 17 stanowisk. W odniesieniu do lat ubiegłych nie odnotowano niepokojących zmian w populacji sów w granicach poszczególnych obszarów. Zaobserwowano natomiast wzrost liczebności włochatki i sóweczki. Do szczególnie cennych zaliczyć należy odkrycie stanowiska płomykówki – gatunku zagrożonego w skali europejskiej, nie odnotowanego dotychczas na terenie Parku. Z uwagi na stopień zagrożenia i ogromną wartość przyrodniczą parkowe populacje sóweczki i włochatki bezwzględnie wymagają kontynuacji monitoringu.

Nie zrealizowano zaplanowanego w I kwartale b.r. odkrzaczania torfowiska Gogolewko

z uwagi na fakt włączenia tego obiektu w realizowany w ramach Life + projekt ochrony torfowisk alkalicznych w Polsce. Środki przeznaczone z WFOŚiGW na odkrzaczanie zostaną przeznaczone na koszenie większych powierzchni torfowisk i łąk na Gogolewku w II półroczu b.r.

Edukacja ekologiczna

Uzupełnieniem działań w ramach przedmiotowego zadania pn. **„Ochrona najcenniejszych walorów przyrodniczych dorzecza Słupi”** jest prowadzenie edukacji ekologicznej, mającej na celu zmianę postaw, szerzenie wiedzy na temat podejmowanej działalności oraz podnoszenie świadomości ekologicznej społeczeństwa. Edukacja prowadzona jest dla wszystkich grup wiekowych. Założone cele osiągamy poprzez prowadzenie ciągłej edukacji zarówno w sali edukacyjnej, szkołach jak i w terenie. W pierwszej połowie 2016 roku uczestniczyliśmy w akcjach ekologicznych zarówno lokalnych jak i wojewódzkich, przygotowaliśmy konkursy dla dzieci i młodzieży. W pierwszym półroczu **2016** roku mieliśmy **2134** odbiorców, w tym **1190** osób to uczestnicy akcji edukacyjnych.

W ramach środków WFOŚiGW, zapewniono transport uczestników warsztatów terenowych i konkursów, zakupy paliwa na dojazdy do szkół i innych instytucji oraz materiały różne (płyty pcv, farby, folie, druciki itp.) i wydruki do przygotowania pomocy dydaktycznych oraz na potrzeby przygotowania i przeprowadzenia konkretnych warsztatów. Na potrzeby działalności merytorycznej zakupiono materiały papiernicze oraz tonery do drukarki. W ramach wydatkowanych środków zapewniono także poczęstunek dla uczestników kilkugodzinnych zajęć oraz nagrody dla zwycięzców konkursów.

W 1-szym półroczu 2016 roku przeprowadzono etap parkowy (15.01.2016) oraz wojewódzki (18.03.2016 w Zaborskim PK) konkursu **Poznajemy Parki Krajobrazowe Polski**.

W ramach obchodów Dnia Ziemi po raz trzeci współpracowaliśmy ze SP w Kobylnicy przy organizacji regionalnego konkursu **„Kwiaty polskie”**, dla zwycięzców zakupiono nagrody książkowe. Z tej samej okazji współorganizowano Eko-zabawę dla przedszkolaków pn. „Ekologia w wierszu, tańcu, i piosence” oraz Dzień Ziemi w SP nr 9 w Słupsku gdzie 4 klasiści uczestniczyli w lekcji otwartej na temat gatunków drzew. We współpracy z Miejską Biblioteką Publiczną w Słupsku po raz piąty zorganizowano konkurs literacko-plastyczny **„Na mapie świata jest takie miejsce”** w tym roku uczestnikami konkursu byli uczniowie szkół podstawowych, gimnazjów i szkół średnich (prawie 100 uczestników zgłosiło 43 prace). V edycja pt **„Podniebni przyjaciele z doliny Słupi”** to konkurs na najlepszą baśń. Po raz XVII Współorganizowaliśmy konkurs w formie warsztatów terenowych dla szkół podstawowych z gminy Kobylnica pn. „Ekolandia”.

Przygotowano i przeprowadzono **XXV Konkurs Wiedzy o Ochronie Przyrody i PK ”Dolina Słupi”** pn. **„Rak szlachetny - poznaj by zachować”**, wzięło w nim udział 15 gimnazjów z miasta Słupska, a także z terenu Parku (powiaty słupski i bytowski). W Bytowie i Słupsku przeprowadzono prelekcje przedkonkursowe.

Zorganizowano lub współorganizowano plenerowe akcje edukacyjne, rajdy **„Bioróżnorodność- poznaj by zachować”**, piknik **„Blżej natury”**, akcja **„Wiosenny zawrót głowy”** pn. „Ptaszarnia”, festyn **„Dębnickie smaki”**, **III Słupska Noc Nietoperzowa, III Rajd Rowerowy „Szlakiem Doliny Słupi”** przygotowano pomoce wykorzystywane na stoisku,

wspomagające prowadzoną przez nas edukację. Zapewniono środki na paliwo na dojazdy, materiały papiernicze, drobny poczęstunek, nagrody dla zwycięzców konkursów. Na Noc Nietoperzową zakupiono gadzety okolicznościowe.

W ramach naszej działalności przeprowadziliśmy także kilka warsztatów w terenie m.in. dla osób niepełnosprawnych a także dla nauczycieli i studentów. Na wyjazdy te zapewniono środki na transport.

Działania edukacyjne: liczba odbiorców bezpośrednich 2134 osoby i odbiorców pośrednich ok. 5000 osób. Odbiorcy bezpośredni to uczestnicy warsztatów, szkoleń, wykładów, konkursów i osoby odwiedzające nasze stoisko podczas akcji edukacyjnych. Odbiorcy pośredni to osoby odwiedzające naszą stronę internetową, profil na Facebooku, słuchacze audycji radiowych, czytelnicy prasy oraz osoby korzystające z informacji zawartych na naszych tablicach informacyjnych.

Zagospodarowanie turystyczne Parku.

Z zaplanowanego oznakowania pomników przyrody z terenu Parku i jego otuliny, mimo skromnego budżetu (przy wsparciu finansowym Gminy Dębica Kaszubska, Kobylnica i Kołczygłowy i Nadleśnictwa Leśny Dwór) udało się oznakować większość drzew pomnikowych na terenie Parku – w I kwartale oznakowano na tym terenie 73 pojedyncze drzewa, głąz narzutowy i jedną aleję.

W ramach zaplanowanego oznakowania i utrzymania tras turystycznych i obiektów chronionych wybudowana została nowa kładka na ścieżce przyrodniczej w Gałąźni Małej, która umożliwi przejście przez teren podmokły w łęgu. Przystąpiliśmy także do naprawy schodów na trasie tej ścieżki przyrodniczej, aby umożliwić poruszanie się po stromych skarpach rezerwatu. Budowa tych urządzeń poprawi dostępność do ścieżki przyrodniczej mającej charakter edukacyjny.

Wykonano także konserwację wiat na miejscach postoju dla osób zwiedzających Park w: Gałąźni Małej, Leśnym Dworze.

Na trasie rowerowej biegnącej przez Park (o długości 140 km) wymienionych zostało 16 słupków z tabliczkami kierunkowymi.

Wspólnie z PTTK Oddział w Słupsku sprawdzono stan oznakowania szlaków pieszych na terenie Parku.

Dbamy również o dobre utrzymanie szlaku kajakowego na Słupi. Przed rozpoczęciem sezonu kajakowego odbyło się spotkanie w Nadleśnictwie Bytów z osobami prowadzącymi wypożyczalnię kajaków. To na nich ma spaść większa odpowiedzialność za porządek w miejscach gdzie biwakują wodniacy, ustawienia przenośnych toalet, zapewnienie opału na ognisko, wywóz śmieci po biwakujących wodniakach.

Ze środków WFOŚiGW w Gdańsku zakupiono: środki do impregnacji drewna, drewno budowlane (słupki, półwałki, deski), artykuły metalowe (gwoździe, śruby, elementy łączeniowe, kotwy), płyty PCV oraz folię samoprzylepną zabezpieczającą

Pkt. 8. Dofinansowanie działalności Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych

W pierwszym półroczu 2016 roku zostały zorganizowane dwa warsztaty dla pracowników Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych – GIS i warsztaty „Inwentaryzacja i monitoring dzięcioła czarnego”.

W dniach 10-11 marca w Błękitnej Szkole we Władysławowie odbyło się szkolenie z zakresu wykorzystania technologii GIS w ochronie przyrody. Szkolenie było prowadzone przez pana Karola Veith - leśniczego z leśnictwa Barnowo, który pokazał uczestnikom warsztatów jak w praktyce wykorzystać oprogramowanie QGis oraz mobilne urządzenia i programy do gromadzenia danych przestrzennych. Poruszono m.in. zagadnienia związane z gromadzeniem danych w terenie oraz ich standaryzacją, konwersją danych do wybranych formatów, georeferencją. Zapoznano uczestników z wieloma praktycznymi narzędziami przydatnymi w pracy z technologią GIS. Szkolenie było również okazją do wymiany doświadczeń między uczestnikami.

W dniach 21-22 kwietnia 2016 r. w Zaborskim Parku Krajobrazowym odbyły warsztaty pt. „Dzięcioł czarny – biologia, ekologia, monitoring i ochrona”, które poprowadził ornitolog pan Dariusz Anderwald z Centrum Edukacji Przyrodniczo Leśniej w Rogowie. W szkoleniu adresowanym do pracowników parków krajobrazowych oraz pracowników służb leśnych wzięły udział 24 osoby. Szkolenie podzielone było na część kameralną i terenową. W części kameralnej zaprezentowano biologię, ekologię i metodykę inwentaryzacji dzięcioła czarnego oraz wyniki dotychczasowych badań prowadzonych na terenie Zaborskiego Parku Krajobrazowego oraz Parku Narodowego „Bory Tucholskie”.

W części terenowej przedstawiono metody czynnej ochrony dziupli oraz przeprowadzono inwentaryzację dzięcioła czarnego na wybranych transektach. Po zakończeniu prac terenowych wykonano analizę zebranych danych i przedstawiono wyniki inwentaryzacji.

Zakupiono dwa samochody do realizacji zadań zarówno czynnej ochrony przyrody jak i działalności edukacyjnej. Samochody służą jako narzędzie pracy w Zaborskim i Nadmorskim Parku Krajobrazowym. Wykorzystywane są zarówno na terenie ww. parków jak i do udziału w licznych akcjach plenerowych na terenie całego województwa, które są organizowane lub współorganizowane przez Pomorski Zespół Parków Krajobrazowych.